

Magyarul tanulunk a tanodában¹

Ottucsák Melinda A.

A tanodák kiemelt feladata a tanulók szövegértési fejlesztése. Mi történik akkor, ha ezt össze kell kötni nyelvtanulással, a magyar nyelv tanulásával? Olyan integrált módszer jön létre, amely egyszerre táplálkozik az anyanyelv-pedagógiából és az idegen nyelv módszertanából. A migránsokkal, menekültekkel foglalkozó tanodák elsődleges feladata a magyar nyelv tanítása, ám figyelmet kell fordítani az iskolába frissen bekerült tanulók tantárgyi ismereteire is. Jelen tanulmány a magyar nyelv tanodában történő tanulási lehetőségeiről szól. A tapasztalatokat a migráns tanulókkal foglalkozó „Migráns Tanoda Budapesten” projekt keretében, továbbá menekültek magyar mint idegen nyelv tanáraként szereztem.²

Mi a magyar idegen nyelv?

Magyar mint idegen nyelv tanárként többször megkaptam a kérdést: „A magyar nyelv nagyon nehéz, megtanulhatatlan, ugye?” „A legnehezebb nyelv a világon, nem?” Ezekben az esetekben a magyarázatom az, hogy szerkezetét tekintve nagyon logikus nyelv a magyar, amelynek szókészlete különbözik a körülötte lévő nyelvektől.

Melyik az a diszciplína, amivel dolgozunk? „A magyar mint idegen nyelv alkalmazott nyelvészeti fogalom, vagyis a nyelvtudomány által feltárt ismeretek felhasználását jelenti egy adott területen. Ezen belül idegennyelv-oktatási terminológia, annak egyik területe. [...] A magyar mint idegen nyelv funkcionális szempontból mindenekelőtt a magyar nyelv külső, nem anyanyelvi szemléletét jelenti, amelyből a nyelvi rendszer speciális leírása is következik. Az általános pedagógiai, didaktikai, lélektani stb. sajátosságok itt is ugyanúgy érvényesek, mint más nyelvek oktatásánál, és ezek egészülnek ki a csak a magyar nyelvre vonatkozó egyedi vonásokkal.” (Gagy, 1998. 18. o.). Ezt a komplex szemléletmódot kell használni minden diák esetében, legyen gyerek vagy felnőtt, aki a magyar nyelvet második, harmadik nyelvként szeretné megtanulni. A gyerekek oktatásában azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni az iskolai követelményeket: egyszerre kell az iskolai anyaggal és a magyar nyelv elsajátításával is haladni.

---

1 Másodközlés, eredetileg megjelent: Ottucsák Melinda A. (2015): Magyarul tanulunk a tanodában. *Tani-tani Online*, 2015. 06. 22. http://www.tani-tani.info/magyarul_tanulunk_a_tanodaban

2 A szakmai műhely kapcsán készült módszertani kisfilm ezen a linken érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=mjv6emmquYE>

Milyen diákokkal talákoztunk a tanodában nyelvtanulás szempontjából?

A tanodában az elsődleges feladat volt a diákok nyelvi szintjének megállapítása és megfelelő csoportba sorolása. Egy írásbeli szintfelmérő teszt és szóbeli interjú után minden diák tanult 2-3 próbaórát magyar mint idegen nyelv tanárral. Ha a pedagógus megbizonyosodott arról, hogy a tanuló nyelvi szintje megfelelő a továbblépéshez, akkor felzárkóztató tanárhoz került. Néhány tanuló a kezdő/középhaladó csoportból felzárkóztató és magyar mint idegen nyelvi órára is járt. A kezdő és újrakezdő diákoknak, a lehetőségeinkhez mérten, intenzív magyarórákat adtunk, hogy mihamarabb felzárkóztató tanárhoz is jár hassanak. Jellemzően az első évben csak nyelvvóra jártak és a második tanévtől sikerült csoportos vagy egyéni foglalkozás keretében további tantárgyi órákon is részt venniük.

A következő csoportokba soroltuk a diákokat: (1) kezdő: nagyon rövid ideje (2-3 hónapja) van az országban, (2) újrakezdő: minimum egy éve van az országban, de a nyelvtanulása stagnál, (3) középhaladó/haladó: minimum 2-3 éve az iskolarendszerben van, de a tantárgyi szakszövegeket nehezen érti, (4) kétnyelvű: 2-8 év külföldi tartózkodás után tért vissza a magyar rendszerbe, beszédben meggyőző, de az írása és szövegértése fejlesztésre szorul.

A kezdő csoportba tartozó diákok jellemzői: a magyart idegen nyelvként jellemzően második vagy harmadik idegen nyelvként (angol után) tanulják. Általában családdal érkeztek Budapestre, magyar iskolába járnak. Az irodalom- és nyelvtanóra helyett magyar mint idegen nyelvi oktatásban vesznek részt. Bizonyítványukban több tantárgyból (pl. fizika, kémia, biológia) csak „részt vett” értékelést kapnak, mert nem tudják a tárgyakat a nyelvi korlátok miatt megfelelően teljesíteni. Az újrakezdő csoportba tartozó diákok nem kerülnek be azonnal a magyar iskolarendszerbe. Sokáig csak a családjukkal és az anyanyelvükön beszélőkkel találkoznak. Például az Al Wahda Arab Iskolában (Líbiai–Magyar Iskola) tanulók az országukból megérkezve továbbra is anyanyelvükön tanulják a tárgyakat, keveset találkoznak magyarul beszélőkkel. E két csoport a magyar mint idegen nyelv szempontjából szinte azonos: elsősorban a nyelvet, nyelvhasználatot, szabályokat, szókincset tanítjuk nekik, klasszikus nyelvtanulóknak számítanak.

A középhaladó/haladó diákok ismerik a nyelv alapjait, szabályait, azokat magabiztosan használják, folyamatosan bővítik szókincsüket. Találunk közöttük családdal érkezetteket is, de egyedülálló fiatal felnőtteket is. A tanulók a tanodába kerülésük elején kaptak intenzív nyelvi ellenőrző tanórákat, ahol az esetleges nyelvtani, szókincs- és kompetenciahiányokat pótoltuk. Hiányosságokkal főként a szövegértés terén rendelkeznek: az iskolai szakszövegek (jellemzően a természettudományos szövegek) megértése és reprodukciója nehézséget okoz. Azon diákok

számára, akiknek új a tantárgy, a nehézséget az okozza, hogy nem anyanyelvükön, hanem idegen nyelven kell megtanulni egy teljesen új anyagot, ahol nem támaszkodhat anyanyelvén megszerzett tudására. Sok esetben a magyar szavak után fordították le anyanyelvükre, hogy ott vajon mi lehet pontosan az adott szó.

A kétnyelvű diákok jellemzően arab–magyar kétnyelvűek. A családok rövid magyarországi tartózkodás után – jellemzően óvoda vagy általános iskola 1. és 2. osztálya után – elhagyták az országot, majd a gyerekek az arab oktatási rendszerben tanultak tovább. A szír háború hatására több család visszatért Magyarországra, így a gyerekek 2–8 év kihagyás után visszakerültek a magyar oktatási rendszerbe. A környezet folyamatos változásával változik a magyar nyelvhez való viszonyuk. Az arab országokban a magyar általában csak családi nyelv, ám Magyarországra visszatérve a magyar lesz a hivatalos, a mindennapi életben használt nyelvük. Felértékelődik arab nyelvtudásuk is, hiszen arab, magyar és angol nyelvtudással már jól tudnak boldogulni a munkaerőpiacon.

Az iskolai követelmények és a magyar mint idegen nyelv

Jelenleg Budapesten kevés iskolában van magyar mint idegen nyelv tanár, így a migráns diákok sok esetben magyar nyelv és irodalom órákat hallgatnak. Az interkulturális programmal rendelkező iskolákban magyar mint idegen nyelv órákat kapnak. Mi történik azokkal a diákokkal, akik ezeken az órákon ülnek? Kezdők esetében a lelkes magyartanár egy-egy vers megtanulására, egyszerűbb szövegértést mérő feladatra osztályzatot ad a külföldi diáknak. Haladók esetében (főleg 9. osztály felett) elvárás a magyar nyelv és irodalom tantárgy elvégzése még akkor is, ha magyar mint idegen nyelvből fognak érettségizni. Ez a kettős követelmény sok esetben megnehezíti a diák tanulását, csökkenti motivációját.

A jelenlegi köznevelési törvény lehetővé teszi, hogy magyar mint idegen nyelven érettségizzenek a külföldi diákok, azonban ehhez magyar mint idegen nyelvből és magyar nyelv és irodalomból is jegyet kell szerezniük a négy évfolyamon. Míg a középiskolai érettségi biztosítja a migráns diákoknak a bizonyítvány megszerzését, addig a középiskolai felvételi írásbeli tesztek csak és kizárólag magyar nyelv és irodalom tantárgyból érhetők el. Sok esetben ez azt jelenti, hogy a 2-3 éve Magyarországon tanuló diák nem tudja magát megmérettetni a hivatalos teszteken, hanem külön eljárásban kell az iskolaigazgatóknál kérvényezniük, hogy felvegyék őket jobb iskolákba.

További probléma, hogy a tanodában eltöltött magyar mint idegen nyelv órákat át kell alakítani nyelvtanórákká, mert az iskolától elvárás lett a magyar nyelvtan és szakszókincsének ismerete. Ebben az esetben érdemes kombinálni a magyar mint idegen nyelv módszertanát az anyanyelvtanítás módszertanával (*Schmidt*, 2008). Egy 9. angol nyelvi előkészítő arab fiú esetében történt ez: első évben magyar

mint idegen nyelvi órákat kapott B1/B2 szinten, ám az iskolában csak kommunikáció és retorika tantárgya volt heti egy-egy órában. Átlépve a 10. osztályba (9. osztályos tanmenettel) nyelvtant kellett tanulnia. A diák ebben az esetben csak magyarul tudja a nyelvészeti szakszavakat, mivel anyanyelvén sosem tanulta.

A magyar mint idegen nyelvi és az anyanyelv-tanítási módszerek kombinációjával olyan órákat tartottunk, ahol első lépés a szakszavak megértése volt (pl. Mi a főnév?), amiket a nyelvtudásuknak megfelelő szavak segítségével mutattunk be (pl. alma, asztal, ház). A következő lépés a nyelvtani rendszer megismertetése és az elemi összefüggésekre való rámutatás volt, például Hány igeidő van a magyarban? Mit fejeznek ki a képzők, a jelek és a ragok? Miként toldalékoljuk a különböző szófajokat, milyen hasonlóságok és különbségek fedezhetők fel a toldalékolási rendszerben. A példánál építünk a már meglévő ismereteikre. Fontos látni, hogy a magyar mint idegen nyelv nyelvtana nem ugyanaz, mint az anyanyelveknek szánt magyar nyelvtan: a jó nyelvtanár nem követeli meg a nyelvtanulótól, hogy tudja a szakszavakat, hanem tudja használni a nyelv szabályait. Azonban a migráns gyerekeknél ezt az anomáliát át kellett hidalni a vegyes módszerekkel.

Összegzés helyett az eredményekről

Milyen eredményeket érhet el a magyar mint idegen nyelv tanár egy tanodában a migráns diákoknál? Egy iskolakezdés előtt álló arab kislánynál jó szókincsbeli és nyelvtani alapot adott az iskolai tanulmányoknak és megtanította az iskolai kommunikáció legfontosabb szavait. A kislány megtanult olvasni és folyékonyan beszél és ért magyarul. Egy 6. osztályos afgán fiúnál a klasszikus nyelvórákból a második év végére már történelem- és nyelvtanórák lettek, mert a fiú jól haladt a tanulásban és kevesebb nyelvóra volt szüksége. Ma már egy szír-magyar lánynak, az osztályozóvizsgáinak felkészítését előkészítve, szövegértés-fejlesztést és helyesírást megalapozó órákat tart.

A példákból láttuk, hogy a feladat sokszor nem egyértelmű: míg a nyelviskolai kurzusok célja eljuttatni a felnőtt nyelvtanulót A1 szintről A2-re, hogy tudjon kommunikálni magyarul és értse az anyanyelvi beszélőket. A diákoknak azonban egyszerre kell nyelvtant tanulni, szókincsét bővíteni, hétköznapi kommunikációt, magyar nyelvtant, irodalmat, történelmet, matematikát magyarul elsajátítani, megtanulni a magyar iskolarendszer szokásait és a szókincsét, mindemellett beilleszkedni az iskolába, barátokat szerezni és megélni a gyerekkort egy egyelőre idegen helyen.

A tanoda és a tanodai tanárok, szakemberek feladata az volt, hogy ezt az átmenetet segítse. A sikerünket nem csak jegyekben, tesztekben tudjuk mérni: abban, hogy a diákoknak sikerült-e a kulturális sokkot legyőzni és beilleszkedni a magyar oktatási rendszerbe. Továbbá, hogy mosolyogva, nyugodtan és boldogan jöttek be a tanodába és mutatták büszkén a megszerzett magyar bizonyítványukat.

Irodalom

- Fekete Zsuzsa (2014): Türelem és bátorság. 2014. 06. 05. www.parokia.hu/hir/mutat/5617/
- Giay Béla (1998): A magyar mint idegen nyelv fogalma. In: Giay Béla és Nádor Orsolya (szerk.): *Magyar mint idegen nyelv, hungarológia. Janus, Osiris, Budapest, Pécs.* 28–36.
- Migráns Tanoda Budapesten (2013). Szakmai koncepció. Kézirat.
- Pólya Dániel (2014): Tábori napló. 2014. 06. 05. www.parokia.hu/hir/mutat/5698/
- Schmidt Ildikó (2008): Az anyanyelvi nevelés módszereinek alkalmazása a kisiskoláskori magyar mint idegen nyelvi oktatásban. *Hungarológiai Évkönyv*, **9.** 1. sz. 71–75.
- Schmidt Ildikó (2013): Alfabetizálás a magyar mint idegen nyelvi órákon. *Hungarológiai Évkönyv*, **14.** 1. sz. 88–96.